

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ЦИВІЛЬНА ОБОРОНА”
(для бакалаврів, магістрів)**

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено к. б. н., доцентом кафедри інформаційно-комп'ютерних технологій в медицині та екології *Н. В. Тордія* та к. г. н., професором кафедри *Ф. В. Вольвачем*

Затверджено на засіданні кафедри інформаційно-комп'ютерних технологій в медицині та екології (протокол № 16 від 26.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Тордія Н. В., Вольвач Ф. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Цивільна оборона” (для бакалаврів, магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 16 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни “Цивільна оборона”, методичні вказівки для самостійного вивчення кожної теми, теми рефератів, контрольні питання і навчальні завдання, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу і важливим чинником, що формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентами знань та їх реалізації.

Мета самостійної роботи студентів — сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної та професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання самостійної роботи студентів полягає у засвоєнні певних знань, умінь, навичок, закріпленні та систематизації здобутих знань, їх застосуванні при виконанні практичних завдань.

Зміст самостійної роботи студентів визначається навчальною програмою і забезпечується навчально-методичним комплексом дисципліни “Цивільна оборона”.

Види самостійної роботи студентів.

Основними формами самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни “Цивільна оборона” є:

- опрацювання лекційного матеріалу та літературних джерел за темою лекцій;
- вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання;
- виконання домашніх завдань;
- підготовка до семінарських занять;
- підготовка до різних форм поточного контролю.
- розв’язування задач щодо оцінювання і прогнозу хімічної та радіаційної обстановки за даними прогнозу та розвідки;
- система поточного та підсумкового контролю.

В організації навчального процесу застосовуються такі види контролю:

- поточний;
- рубіжний;
- підсумковий.

Поточний контроль здійснюється в процесі семінарських та практичних занять і має на меті перевірку системності, ефективності самостійної роботи та рівня підготовленості студентів з певних розділів навчальної програми.

Рубіжний контроль застосовується для атестації систематичної роботи студентів і підвищення якості навчального процесу протягом семестру.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів вивчення дисципліни і включає семестровий контроль.

У процесі контролю поєднується традиційна чотирибальна (2–5) система оцінювання успішності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ЦИВІЛЬНА ОБОРОНА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Цивільна оборона як суспільна проблема і сфера практичної діяльності Цивільна оборона як явище кінця XX – початку XXI століття
2	Основні положення міжнародного права щодо захисту цивільного населення
3	Система цивільної оборони в Україні
	Змістовий модуль II. Основи захисту населення в надзвичайних ситуаціях
4	Надзвичайні умови і ситуації
5	Небезпеки та ризики небезпечних ситуацій
6	Принципи оцінювання радіаційної, хімічної та біологічної обстановки
7	Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ЦИВІЛЬНА ОБОРОНА”

Змістовий модуль I. Цивільна оборона як суспільна проблема і сфера практичної діяльності

Тема 1. Цивільна оборона як явище кінця XX – початку XXI століття

Функціонування системи цивільної оборони на державному рівні.
Передумови створення системи цивільної оборони.

Визначення, предмет, дослідження курсу “Цивільна оборона”. Основні завдання цивільної оборони. Мета вивчення цивільної оборони.

Закон України “Про цивільну оборону України”.

Теми рефератів

1. Основні завдання цивільної оборони.
2. Передумови створення системи цивільної оборони в Україні.
3. Нормативно-правова база цивільної оборони.

Контрольні питання і навчальні завдання

1. Що таке цивільна оборона?
2. Чому вивчення дисципліни “Цивільна оборона” є необхідним у сучасних умовах?
3. Яким чином пов’язані навчальні дисципліни “Цивільна оборона” та “Безпека життєдіяльності”?
4. Наведіть класифікацію невоєнізованих формувань ЦО.
5. Про що йдеться в Законі України “Про цивільну оборону України”.
6. Основні цілі та завдання курсу “Цивільна оборона”.
7. Назвіть принципи державного управління у сфері цивільної оборони (цивільного захисту населення) України.
8. Дайте визначення невоєнізованого формування ЦО.

Література [1–3; 5]

Тема 2. Основні положення міжнародного права щодо захисту цивільного населення

Міжнародна система цивільної оборони.

Гуманітарні завдання, спрямовані на захист цивільного населення від небезпеки, що передбачаються IV Женевською конвенцією.

Організації цивільної оборони, статус організацій цивільної оборони.

Функціонування цивільної оборони на окупованій території. Захист населення від наслідків війни. Екологічні аспекти військово-промислового комплексу.

Теми рефератів

1. Гуманитарне осмислення феномену людини в умовах війни.
2. Психологічні, соціальні та організаційні функції цивільної оборони у воєнний час.

Контрольні питання і навчальні завдання

1. Підготуйте доповідь на тему “Зміст Женевських конвенцій щодо захисту цивільного населення”.
2. Що являє собою міжнародна система цивільної оборони?
3. Як регламентується діяльність цивільної оборони на окупованій території?
4. У чому полягає захист населення від наслідків війни?
5. Спільне та відмінне в системі цивільної оборони Росії, Німеччини, США.

Література [6; 10; 11–13; 15]

Тема 3. Система цивільної оборони в Україні

Цивільна оборона у сучасних умовах. Завдання цивільної оборони України.

Організаційна структура цивільної оборони на підприємствах і в установах.

Сили і засоби цивільної оборони. Оперативно-рятувальні підрозділи.

Війська цивільної оборони України.

Постійні комісії з надзвичайних ситуацій при виконавчих органах влади.

Єдина державна система органів виконавчої влади з питань запобігання і регулювання надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

Теми рефератів

1. Організаційна структура цивільної оборони України.
2. Сили цивільної оборони.
3. Специфіка роботи постійних комісій з надзвичайних ситуацій при виконавчих органах влади.

Контрольні питання і навчальні завдання

1. Підготуйте письмову відповідь на тему “Система сучасної цивільної оборони в Україні”.
2. Яка структура ЦО України?
3. Які ви знаєте засоби та структури цивільної оборони України?
4. Проведіть дискусію на тему “Принципи організації цивільної оборони в Україні”.
5. Що таке оперативно-рятувальні підрозділи?
6. Що таке надзвичайна ситуація техногенного характеру?
7. Якими є, на ваш погляд, основні наслідки катастрофи техногенного характеру?
8. Назвіть техногенні катастрофи, які відбулися в Україні за останні десять років.
9. Які основні завдання технічного забезпечення заходів ЦО?

Література [4; 7; 12; 13]

Змістовий модуль II. Основи захисту населення в надзвичайних ситуаціях

Тема 4. Надзвичайні умови і ситуації

Надзвичайна ситуація мирного часу природного та техногенного характеру. Основні визначення надзвичайних ситуацій у нормативних документах України. Техногенні аварії. Стихійні явища. Технічні засоби запобігання техногенним аваріям. Надзвичайні умови. Стихійне лихо. Аварія. Катастрофа.

Надзвичайні ситуації за характером походження подій — надзвичайні ситуації техногенного характеру — транспортні аварії, пожежі, неспровоковані вибухи, раптове руйнування споруд, аварії на інженерних мережах і спорудах, гідродинамічні аварії.

Надзвичайні ситуації природного характеру — небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні явища, деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекції.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру, пов’язані з наслідками застосування зброї масового ураження, руйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин, нафтопродуктів, вибухівки, сильних отруйних речовин, токсичних відходів, транспортних та інженерних комунікацій.

Теми рефератів

1. Надзвичайні ситуації та їх основні характеристики.
2. Види радіаційних аварій.
3. Техногенні небезпечні явища та процеси.

Контрольні питання і навчальні завдання

1. Що таке надзвичайні ситуації?
2. Наведіть приклади радіаційних аварій на виробництві.
3. Підготуйте письмову відповідь на тему “Що таке надзвичайна ситуація природного характеру”?
4. Що таке техногенні аварії?
5. Дайте визначення поняття “аварія”.
6. Які види аварій ви знаєте?
7. Що означає поняття “біологічна аварія”?
8. Чим відрізняється аварія від катастрофи?
9. Що таке катастрофа?
10. Що таке промислові вибухи?
11. Що таке стихійні явища?
12. Підготуйте письмову відповідь на тему “Природні небезпечні явища та процеси в Україні”.
13. Наведіть приклади аварій з викидом небезпечних речовин в атмосферу.
14. Які бувають засоби вибухозахисту герметичних систем?
15. Що являє собою пожежний захист промислових об’єктів?
16. Яка існує класифікація надзвичайних ситуацій за ознаками?
17. Наведіть класифікацію землетрусів за сейсмічною активністю.
18. Повені та паводки, їх можливі наслідки.
19. Які технічні засоби запобігання техногенним аваріям ви знаєте?
20. Яким є пожежний захист промислових об’єктів?
21. Що таке автоматична пожежна сигналізація?
22. Підготуйте доповідь на тему “Правові основи охорони навколишнього природного середовища”.
23. Чи належить до надзвичайних ситуацій природного характеру епідемія?
24. В яких районах України можливі сходження снігових лавин?

Література [7; 11–14; 17]

Тема 5. Небезпеки та ризики небезпечних ситуацій

Визначення поняття “ризик”. Імовірнісний характер ризику (безпеки).

Основні принципи безпеки та теорія прийнятності ризику.

Ризики надзвичайних ситуацій у природному техногенному та соціальному середовищах існування. Імовірні ризики надзвичайних ситуацій.

Визначення соціального ризику. Стратегії, що їх обирає людина, щоб зменшити ризики втрат. Психофізіологічні аспекти ризику.

Кількісне оцінювання ризику. Техногенні ризики.

Ризик техногенних об'єктів. Причини аварій на складних промислових об'єктах.

Екологічні ризики надзвичайних ситуацій. Визначення екологічного ризику.

Характерні особливості екологічних ризиків та їх типи. Типи екологічних ризиків надзвичайних ситуацій. Класифікація екологічних ризиків. Поняття про екологічну безпеку. Потенційний зв'язок екологічного ризику із соціальним ризиком. Елементи управління екологічною безпекою.

Теми рефератів

1. Класифікація екологічних ризиків.
2. Екологічна безпека України.
3. Екологічна політика України.

Контрольні питання і навчальні завдання

1. Дайте визначення поняття “ризик”.
2. Дайте визначення ризику надзвичайних ситуацій.
3. Дайте визначення поняття “соціальний ризик”.
4. Що таке техногенний ризик надзвичайних ситуацій?
5. Що таке “дерево подій”?
6. Здійсніть порівняльний аналіз соціальних та техногенних ризиків.
7. Дайте письмову відповідь на тему “Техногенні ризики надзвичайних ситуацій”.
8. Призначення та робота приладів ДП-56 і ДП-5в для виявлення рівнів радіації на місцевості (визначення радіаційного фону).
9. Призначення дозиметричних приладів: ІД-1, ІД-11, ІД-22в, ІД-24 (пристрій ДКП-50).
10. Призначення приладів ВПХР і порядок визначення зони хімічного зараження.
11. Проведіть дискусію на тему “Екологічні ризики в нашому житті”.

Література [2; 12; 14–16]

Тема 6. Принципи оцінювання радіаційної, хімічної та біологічної обстановки

Оцінювання радіаційної обстановки. Радіаційний захист на забрудненій території. Визначення дози опромінення, отриманої на забрудненій території. Зонування радіаційно зараженої місцевості. Нанесення зон радіаційного зараження на карту.

Характеристика зон за дозами опромінення місцевості.

Оцінювання радіаційного забруднення за даними прогнозу та її складові.

Визначення радіаційних втрат населення при евакуації через зони забруднення.

Визначення часу перебування населення в зонах забруднення.

Оцінювання хімічної обстановки. Зона хімічного ураження. Радіус району аварії.

Осередок біологічного ураження.

Теми рефератів

1. Види надзвичайних ситуацій.
2. Оцінювання радіаційної обстановки.
3. Надзвичайні ситуації природного характеру.

Контрольні питання і навчальні завдання

1. Що таке внутрішнє і зовнішнє опромінення?
2. Дайте визначення поняття “поглинута доза опромінення”.
3. Поглинута доза опромінення вимірюється:
 - а) зівертах;
 - б) рентгенах;
 - в) мілімолях;
 - г) греях.
4. Коли і за яких ситуацій починається евакуація населення із зони забруднення?
5. Дати визначення осередку біологічного ураження.
6. Яким засобом визначається ступінь забруднення техніки?
7. Підготуйте доповідь на тему “Прогнозування та оцінювання інженерної обстановки в осередку ураження”.
8. Оцінювання хімічної обстановки.
9. Назвіть фактори, від яких залежить ступінь небезпеки хімічного зараження.
10. Дайте визначення осередку ураження при застосуванні сучасної зброї (ядерної, хімічної, бактеріологічної).
11. Якими є допустимі дози забруднення поверхні тіла людини та техніки?

12. Що таке хімічне ураження?
13. Що таке локальна надзвичайна ситуація? Наведіть приклади.
14. Що таке промислові вибухи?
15. За яких доз опромінення у людини розвивається гостра променева хвороба?
16. Зазначте, за якої дози опромінення у людини настає смерть:
 - а) 2 Грея;
 - б) 1 Грей;
 - в) 6 Грей;
 - г) 50 Грей.
17. Наведіть приклади аварій з викидом шкідливих речовин.
18. Які надзвичайні ситуації воєнного часу ви знаєте?
19. Які властивості біологічної зброї ви знаєте?
20. Що таке біологічна зброя?
21. Що таке хімічна зброя?
22. Які є критерії ефективності шкідливих речовин.
23. Поняття “зона зараження”.
24. Що таке ядерна зброя?

Література [3–7; 9; 11–13]

Тема 7. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій

Основні принципи захисту населення у надзвичайних ситуаціях.
Засоби захисту населення у надзвичайних ситуаціях.

Цілі та зміст рятувальних та неліквідаційних робіт (РІНР) в мирний та воєнний час.

Комплексу заходів, що проводяться у ході рятувальних робіт.

Невідкладні роботи рятувальних заходів та порядок їх проведення.

Мета рятувальних та інших невідкладних робіт. Захисні споруди цивільної оборони і вимоги до них. Засоби індивідуального захисту населення.

Теми рефератів

1. Основні принципи ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.
2. Засоби і способи знезараження майна, обладнання та територій.
3. Організація життєдіяльності в екстремальних умовах.
4. Дії населення в надзвичайних ситуаціях.

Контрольні питання і навчальні завдання

1. Які засоби індивідуального захисту населення ви знаєте?
2. Яким чином проводять спеціальну обробку техніки та транспорту у разі радіаційного забруднення?

3. Що таке часткова санітарна обробка, яка послідовність її проведення?
4. Яким чином проводиться дезактивація приміщень?
5. Дайте визначення поняття “радіаційна безпека”.
6. Яким чином надається перша медична допомога при ураженні СДОР?
7. Що таке евакуаційні заходи? Яким чином вони проводяться?
8. Підготуйте письмову відповідь на тему “Стійкість підприємств у надзвичайних ситуаціях”.
9. Дайте характеристику стихійних лих і їх можливих наслідків.
10. Чим відрізняються осередки хімічного та біологічного ураження.
11. Якими повинні бути дії населення при пожежі?
12. Проведіть дискусію на тему “Основні причини аварій та катастроф”.
13. Що таке “дегазація” і в яких випадках вона застосовується?
14. Що таке дезинфекція?
15. Що таке протирадіаційне укриття?
16. Що таке утилізація та захоронення твердих і рідких відходів?
17. Наведіть стадії знезараження техніки.
18. Які повинні бути дії керівників об’єктів у надзвичайних ситуаціях?
19. Чи можна зарахувати до надзвичайних ситуацій аварію на Чорнобильській АЕС?
20. Чим відрізняється аварія від катастрофи?
21. У чому полягає мета рятувальних робіт?
22. Що таке вибухо- і пожежонебезпечні об’єкти?
23. Яка існує безпека від зруйнування гідротехнічних споруд?
24. У чому полягає енергетична безпека?
25. Що таке екологічні особливо небезпечні процеси?
26. Який порядок визначення заходів щодо підвищення стійкості роботи об’єкта?

Література [3–5; 10; 12; 13]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Дайте визначення, що таке цивільна оборона України.
2. Основні завдання вивчення курсу цивільної оборони.
3. Якою є структура цивільної оборони в Україні?
4. Державне управління у сфері цивільної оборони населення України.

5. Дати визначення надзвичайної ситуації.
6. Сигнали оповіщення ЦО мирного часу.
7. Які встановлені сигнали оповіщення ЦО для воєнного часу?
8. Які встановлені сигнали оповіщення ЦО для мирного часу?
9. Що являють собою сильнодіючі отруйні речовини?
10. Проаналізуйте причини та можливі наслідки аварій систем життєзабезпечення людини.
11. Забезпечення дозиметричного і хімічного контролю в умовах надзвичайних ситуацій.
12. Що таке радіаційно забруднена територія?
13. Охарактеризуйте зміст та сутність рятувальних робіт.
14. Що таке стійкість об'єкта в надзвичайних ситуаціях?
15. Що таке остаточна ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій?
16. Принципи і методи захисту від СДОР.
17. Психофізіологічні особливості сприйняття людиною катастроф залежно від типу вищої нервової діяльності.
18. Що таке комбіновані аварії?
19. Наведіть класифікацію радіаційних аварій.
20. Класифікація надзвичайних ситуацій за масштабами, наслідками, характером процесів і явищ.
21. Які ви знаєте аналітичні методи визначення дози опромінення людей на забрудненій території.
22. Назвіть джерела радіаційної небезпеки в Україні.
23. Які вибухонебезпечні виробництва ви знаєте?
24. Проаналізуйте дії системи ЦО під час аварії на Чорнобильській АЕС.
25. Охарактеризуйте роль і місце системи цивільної оборони у забезпеченні безпечних умов існування людини.
26. Що таке сучасна зброя — ядерна, хімічна, біологічна?
27. Чим загрожують аварії на ТЕЦ?
28. Яким чином проводиться дозиметрія харчових продуктів з радіаційно ураженої території?
29. Що таке колективна доза опромінення?
30. Наведіть приклади загальної структури рятувальних і невідкладних робіт?
31. Які механізми впливу іонізуючого випромінювання на людину?
32. Які існують правила санітарно-гігієнічного забезпечення персоналу?
33. Дати визначення осередку бактеріологічного ураження.
34. Що таке інженерний захист населення?

35. Чим відрізняється медичний захист населення від радіаційного?
36. Яким чином здійснюється охорона об'єктів підвищеної небезпеки?
37. Дайте визначення дози внутрішнього та зовнішнього опромінення.
38. Епідемії та епізоотії як форми природних стихійних явищ.
39. Поняття про зони можливого ураження при аваріях.
40. Призначення приміщень у сховищах.
41. Яким вимогам мають відповідати захисні споруди?
42. Основні принципи захисту населення і території від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.
43. Які режими хімічного захисту ви знаєте?
44. Поняття про спостереження у сфері захисту населення і засоби його здійснення.
45. Назвіть способи і засоби забезпечення захисту населення в надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу?
46. Яким чином класифікуються сховища?
47. Які дозиметричні прилади ви знаєте?
48. Медичні засоби індивідуального захисту.
49. Чим наслідки хімічного ураження відрізняються від наслідків радіаційного ураження?
50. Яка перша допомога при кровотечах?
51. Як проводиться дослідження стійкості функціонування об'єкту?
52. Протипожежний захист промислових об'єктів.
53. Наведіть класифікацію промислових вибухів.
54. Чим характеризуються хімічні вибухи?
55. Чим характеризується вибух всередині об'єкта?
56. Як організм людини реагує на нестачу кисню?
57. Що розуміють під пожежами на промислових об'єктах?
58. Які можливі причини пожеж на виробництві?
59. Що відбувається при потраплянні у великій кількості в атмосферу рідкого азоту та водню, гелію?
60. Особливості зберігання кріопродуктів.
61. Чим викликані і чим можуть загрожувати зсуви ґрунту?
62. Що означає термін "гірська хвороба"?
63. Як залежить радіаційне забруднення території від особливостей ґрунту?
64. Як реагує людина на низький атмосферний тиск?
65. Якими повинні бути норми поведінки і дії при радіаційних аваріях та радіоактивному забрудненні місцевості?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Бегун В. В., Горбунов О. В.* та ін. Вероятностный анализ безопасности атомных станций: Учеб. пособие. — К., 2000.
2. *Безопасность* жизнедеятельности / Под общ. ред. С. В. Белова. — М.: Высш. шк., 1999.
3. Закон України “Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань”. — 1998.
4. Закон України “Про захист населення і території від надзвичайних ситуацій техногенного характеру”. — 2000.
5. Закон України “Про цивільну оборону України”.
6. *Конституція* України.
7. *Про цивільну оборону* України: Постанова КМУ № 299. — К., 1994.
8. *Про класифікацію* надзвичайних ситуацій: Постанова КМУ № 1099. — К., 1998.
9. *Корсаков Г. А.* Практические и лабораторные работы по дисциплине “Гражданская оборона”. ИПКРС. — СПб., 1993.
10. *Про концепцію* по захисту населення і території при загрозі і виникненні надзвичайних ситуацій: Указ Президента України № 284/99. — К., 1999.
11. *Стеблюк М. І.* Цивільна оборона: Підручник. — К., 2003.
12. *Суслю С. Т.* Безпека життя і діяльності людини: Навч. посіб. — К.: НТУ, 2001.
13. *Суслю С. Т.* Методичні вказівки до курсу “Безпека життєдіяльності людини”. — К.: НТУ, 1999
14. *Шоботов В. М.* Цивільна оборона: Навч. посіб. — К., 2004.

Додаткова

15. *Максимов М. Т.* Защита от сильнодействующих ядовитых веществ. — М., 1983.
16. *Права человека:* Сб. Междунар. соглашений СССР. — Женева, 1994. — Т. 1, ч.2 “Универсальные договоры”. — С. 944–1027.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Цивільна оборона”	4
Зміст дисципліни “Цивільна оборона”	5
Питання для самоконтролю.....	12
Список літератури.....	15

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. Г. Рогузько*
Комп’ютерне верстання *А. А. Кучерук*

Зам. № ВКЦ-4129

Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний.

Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*